

דף הסבר - שנת שמיטה

רקע כללי ותולדות החג

שנת השמיטה היא השנה השביעית במניין שנות החקלאות העברית. בתנ"ך ישנו צווי למנות את שנות עבודת האדמה לשביעיות (כל שבע שנים היא יחידה), כמו שבוע רגיל של ימים - שש שנים מעבדים את האדמה ובשנה השביעית מפסיקים. ולכן השמיטה נקראת גם "שבת הארץ". כמו שבשבת אנחנו נוהגים לנוח, בניגוד לכל השבוע שעבדנו בו. כך גם בשנת השמיטה. בשנה זו, לאחר שש שנות עבודה - מפסיקים את עבודה האדמה - "שומטים (=עזבים) את השדה - ומאפשרים לנו ולארץ לנוח".

השמיטה ושאר הציוויים החקלאיים שייכים בארץ-ישראל עם ריבונות יהודית בארץ. בתקופת הגלות, כשהעם היהודי נדד והתפזר בכל העולם, לא ניתן היה לקיים את השמיטה. כיום, כשיש מדינה יהודית בארץ ישראל, השמיט החזרה להיות דומיננטית בלוח השנה העברי.

בצה"ל מצוינת שנת השמיטה בעיקר ביום ט"ו בשבט, כיוון שט"ו בשבט קשור באופן מעשי לשנת השמיטה:

1. מט"ו בשבט שייכים פירות האילן החדשים לשנת השמיטה,
2. כיום, ט"ו בשבט הוא גם חגה של הכנסת בירושלים, שהיא סמל הריבונות היהודית בארץ.

מנהגי החג מצוותיו וסמליו

1. קדושת פירות הארץ - "והייתה שבת-הארץ לכם לאוכלה - לאכול ולא להפסד" (מסכת פסחים). שנת השמיטה מייחדת ומקדשת את הפירות שחנטו (=צמחו והבשילו) בה. ולכן מתייחסים לגידולי שנת השמיטה בכבוד ונמנעים מלזרוק או להשתמש בהם בצורה מבזה. ט"ו בשבט הוא יום מתאים לציין את שנת השמיטה, משום שבט"ו בשבט מתחילים העצים להצמיח את פירות השנה החדשה. ולכן הוא נקרא ראש השנה לאילנות.

בעבר, כשהעם היהודי היה מפוזר על פני כל הארצות, הוא השתוקק לחזור לארצו היחידה. לכן בקהילות שונות התפשט המנהג לאכול מפירות הארץ ביום ט"ו בשבט, כדי לשמר אפילו במעט את הקשר לארץ ישראל. היום, לאחר שחזרה והתקבצות מכל הגלויות, יש לנו הזדמנות מיוחדת לא רק לטעום מפירות הארץ ישראל, אלא גם לחיות בה ואף לשמור ולהגן עליה.

2. הפקרת/ הענקת הפירות לכל - בנוסף לכך שהפירות שיחנטו (=יצמחו) השנה הם מיוחדים, קיים צווי לתת ולאפשר לכולם ליהנות מהם. כיום ניתן לראות שדות הנושאים שלטים של שנת השמיטה, שאליהם ניתן לרדת ולקטוף מהפירות ללא תשלום. בנוסף, בסיום שנת השמטה יש ציווי לשמוט חובות - לשכוח ולמחול על חובות שהיו חייבים לי עד עכשיו ולפתוח דף חדש ביני ובין הזולת.

אדם שמסוגל להרפות מידי פעם מחשבונותיו האישיים - מסוגל גם להביט מעבר לעולמו הפרטי. הוא מסוגל לראות את המרחב הקהילתי, הלאומי שסביבו ואף ליטול בו חלק משמעותי. בוודאי שעולמו האישי לאחר מכן, יהיה שונה ומגוון יותר. השירות בצה"ל מעניק למשרתיו הזדמנות זו. האדם המשרת בצה"ל אינו אדם פרטי. הוא חלק ממערכת לאומית גדולה, חשוף לשלל גווני החברה בישראלית

ונוטל חלק משמעותי בהגנה על מדינת ישראל. חייו האזרחיים בסוף השירות יושפעו רבות משירותו.

3. שביתה ממלאכת האדמה- בשנת השמיטה, נוהגים שלא לעבד, ליטוע או לזרוע את האדמה. כל המערך החקלאי בארץ שובת ונח במשך שנה שלמה. יש משמעות גדולה לעם שפועל בהרמוניה. זה מלמד על הלכידות ועל החזק של העם והקבוצה. מי שישתכל מהצד, יוכל להבחין שקבוצה כזו היא גוף אחד, וכמעט שאין דבר שיוכל לעמוד בפניה.
- צה"ל מתמודד מול המון איומים על מדינת ישראל. וחלק מההגנה היא הפגנת כוחו של צה"ל. העוצמה של צה"ל, שכל המשרתים בו פועלים כגוף אחד, ומוכוונים למטרה אחת- זו הפגנת הכוח היא חזקה של צה"ל. האויב רואה צבא שמתנהל כך, יחשוב פעמיים לפני שיתקוף.

מסרים מרכזיים בפעולה החינוכית לשנת השמיטה

ערך אהבת הארץ והמולדת- קיום השמיטה בארץ ישראל מלמדת ומטפחת את היחס והקשר של העם היהודי אל הארץ, והם אלה שגורמים ומניעים אותנו לפעול ולהגן עליה ועל תושביה. כמו שבעבר, בגולה, כאשר הקשר אל הארץ נשמר וצוין על ידי אכילה מפירות הארץ. הדבר תרם לשאיפה לשוב אל הארץ ולהקים בה ריבונות יהודית. גם היום, כשאנו עמלים לשמור ולהגן על ארצנו – אנחנו מתחברים אליה, ונכונים לפעול ולעשות כדי להמשיך ולקדם את קיום העם בתוכה. בפעילות השוטפת בצבא, אנחנו מביאים לידי ביטוי את הקשר המשמעותי של העם אל הארץ, אותו שימר העם בדבקות גדולה במהלך כל הדורות.

ערך השליחות- השביתה ממלאכת האדמה וחלוקת היבול לכולם מלמדת על ענווה. העצירה ממלאכה מאפשרת 'לעמוד במקום' ולהסתכל מעבר לחיים האישיים של כל אחד. לצאת מהעולם האישי ולהתחבר ללאום היהודי ולמה שהוא מייצג: להתחבר לעם היהודי ששמר על עצמו אלפי דורות. למדינת ישראל שמייצגת ומטפחת חברה מוסרית וערכית. השנים בצה"ל, גם הם משמשות עצירה ממרוץ החיים הפרטי של כל אחד ואחד מהחיילים והתחברות לכלל העם.

ערך הרעות - הלכידות ביחידה- שנת השמיטה מסמלת גם את הערך הלאומי כעם מלוכד- כל העם נמנע מעבודה במשך שנה, בכל רחבי הארץ. אין חלוקה לפי מגזרים או יחידות. כולם פועלים ביחד בראש אחד. כאיש אחד בלב אחד.

ערבות הדדית- הדאגה למצבו הכלכלי של האחר ומיצוי מילוי כל-מחסורו. פירות הארץ מופקרים ומוענקים בשמיטה לכולם. בשונה ממקרים אחרים, בהם נבדקת פניית המבקש- כאן הנתינה היא לא בדיקה או לפי צורך מסוים. נתינה ללא חשבון היא מסמלת את הערבות הדדית. אם למישהו חסר דבר- לכולם חסר.

גם השירות בצה"ל דורש מחייליו ערבות הדדית. נתינה לא חשבון. "החייל יפעל מתוך אחווה ומסירות לחבריו לשירות, ויחלץ תמיד לעזרתם כשהם זקוקים לו או תלויים בו, חרף כל סכנה וקושי, עד כדי חירוף הנפש" חח צה"ל, ערך הרעות

נספח: נקודות תורפה בהסברה

המפקד/ת, כחלק מהיערכות להעברת פעולה חינוכית בנושא חגי ישראל- מוצגות לך להלן סוגיות העשויות לעלות על ידי המשתתפים ותשובות הצבא במענה ההסברתי אליהן

- העברת התוכן על הפקר פירות השמיטה עלולה לגרום לחיילים ללכת ו"להרים" פירות וירקות מתוך שדות של אנשים פרטיים?
- צה"ל רואה בגניבה לקיחת רכוש שלא כדין- עבירה פלילית ויכול גם לדון על כך חייל למאסר. מטרת מערך הסבר שנת השמיטה, על קדושת הפירות שגדלו באותה שנה ועל הפקרתם לכל- כדי לחזק את ערכי צה"ל (הרעות והשליחות) ולא על מנת לתת לחייל אישור ליישום.
- לכן, כשמסבירים ליחידה - יש להתמקד בנושא הנתינה לאחר והרפיה מחשבונות אישיים כדי לראות ולהתחבר לעם וליחידה, ואיך זה נוגע לשירותו הצבאי של החייל.
- השמיטה היא נושא דתי. אין בעיסוק החינוכי סביב השמיטה כפייה דתית עלי כמשרת?
- כל חייל מנהל את אורח חייו האישיים על פי אמונתו ותפיסתו האישית. ולכן צריך להיזהר כשמסבירים על השמיטה לא להיכנס להלכות ודיניי השמיטה, אלא לדבר על מהות השמיטה ועניינה.
- צהל רואה במסורת היהודית אחת מאבני-היסוד לרוח צה"ל ולחיזוק ערכים עליהם הוא נבנה. מעגל השנה והנושא השמיטה שבו הם חלק מפעילותו החינוכית, ומונגשת עבור כל סוגי החיילים, לשם חיזוק ערכים (הרעות, שליחות, אהבת הארץ והמולדת) ביחידה.

